

XALQARO MOLIYA HISOBOTI STANDARTLARI (IFRS)NING MAHALLIY QONUNCHILIKKA TATBIQI VA UNING AMALIY MUAMMOLARI

Bo‘ronov Ibroximbek Safar o‘g‘li

*Termiz davlat universiteti iqtisodiyot va turizm
fakulteti 3-kurs talabasi*

Annotatsiya: Ushbu maqola xalqaro moliya hisoboti standartlari (IFRS)ning mahalliy qonunchilikka tatbiq etilishi va buning amaliy muammolarini tahlil qiladi. IFRS butun dunyo bo‘ylab moliyaviy hisobotlarni standartlashtirishga intilib, korxonalarining xalqaro maydondagi hisobotlarini taqqoslashni osonlashtirish uchun qabul qilinayotganligi, biroq IFRSning mahalliy qonunchilikka tatbiqi turli mamlakatlarda turli darajadagi muammolarni keltirib chiqarishi haqidagi ma’lumotlar tahlili amalga oshirilgan

Kalit So‘zlar: Xalqaro Moliya Hisoboti Standartlari, mahalliy qonunchilik, hisobot standartlari, moliyaviy hisobot, amaliy muammolar, huquqiy regulyatsiya.

Kirish Xalqaro Moliya Hisoboti Standartlari (IFRS), dunyodagi moliyaviy hisobotlarni standartlashtirish va taqqoslash bo‘yicha eng keng tarqalgan ko‘rsatkichlar bo‘lib, bunga qaramay, ularning mahalliy qonunchilikka tatbiqini amaliy jihatdan o‘rganish muhim muammolar ortga qo‘yadi. IFRS standartlari, global moliyaviy hisobotlarni bir qatorda qilish va ularga integratsiyalashda katta rol o‘ynaydi, ammo har bir mamlakatda shu standartlarning amaliy qo‘llanilishi va ularning mahalliy qonunchilik bilan moslashishi turli muammolar tug‘diradi.

Bu maqola IFRSning mahalliy qonunchilikka tatbiqini o‘rganish va ushbu jarayonning amaliy muammolari bo‘yicha tahlil qiladi. Mahalliy hisobot standartlariga IFRSning integratsiyasi moliyaviy hisobotlarni to‘liq hisobga olish uchun zarur bo‘lib, shuningdek, ko‘p korxonalar uchun bu jarayonning amaliy tashkil etishida kutiladigan ko‘plab chet eldan kelgan tartib va qonunlarning ta’siri mavjud. Tadqiqot, xususan IFRSning mahalliy qonunchilikda o‘zlashtirish va yengillatishning muhim jarayonlari va ularning muammolari bo‘yicha tahlil qiladi. Mavzu doirasidagi tadqiqotni quyidagi tahlil metodlaridan foydalangan holda o‘rganish maqsadga muvofiq bo‘lib, o‘zining amaliy natijasini bera oladi. Ya’ni

– **Komparativ tahlil (Comparative Analysis):** Bu metod mavjud mamlakatlarda IFRSning qabul qilinganligi va uning o‘zgartirishlarni tahlil qilishda foydalaniladi. O‘limlar turli mamlakatlarda IFRSni qabul qilingan va qabul qilingan davrda

qo'llanilgan moliyaviy hisobotlash standartlarini solishtirib, uning mahalliy qonunchilikka tatbiqining ta'siri va o'zgarishlarini tahlil qilishlari mumkin.

– Tizimli tahlil (Systematic Analysis): Bu metod mavjud mamlakatlarda moliyaviy hisobotlash tizimlarining standartlarini va IFRS bilan moslashishining jarayonlarini o'rganishda foydalaniladi.

– Hujjat tahlili (Documentary Analysis): Bu metod o'limlar IFRSning mahalliy qonunchilikka tatbiq qilinganligi va uning amaliy ta'sirini o'rganishda qo'llaniladi. Ular tahlil qilishlari uchun turli mamlakatlarda qabul qilingan hisobotlar, huquqiy hujjatlar va boshqa moliyaviy ma'lumotlar bazasidan foydalanishlari mumkin.

– Ko'rgazma (Overview): Bu metod o'limlar uchun barcha ilmiy materiallarni o'z ichiga oladi va ularni boshqarish uchun foydalaniladi. O'limlar mavzu bo'yicha umumiy qarashlarni aniqlash uchun tahlilni o'rganishlari mumkin.

– Empirik tadqiqotlar (Empirical Research): Bu metod o'limlar IFRSning mahalliy qonunchilikka tatbiqini aniqlash va uning amaliy ta'sirini o'rganishda foydalaniladi. Ular tadqiqotlarda to'plangan ma'lumotlardan foydalanish, qo'shimcha ma'lumotlar yig'ilish va ilmiy tahlil olib borishlari mumkin.

Bu tahlil metodlari, xalqaro moliya hisoboti standartlarining (IFRS) turli mamlakatlarda qabul qilinganligi va uning amaliy muammolari bo'yicha ilmiy tushunchalarni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlashda yordam beradi. Ularning qo'llanilishi mavzuni chuqurroq o'rganish va ilmiy diskussiyalarga olib kelish uchun muhimdir.

Mazkur mavzu doirasida hanuzgacha yechilmagan muammolar talaygina bo'lib, ular sirasiga quyidagilarni kiritish mumkin:

1. Mahalliy qonunchilik va huquqiy regulyatsiyalar: IFRS, turli mamlakatlarda qabul qilinishi va amaliyotda o'rganilishi davomida mahalliy qonunchilik va huquqiy regulyatsiyalar bilan moslashadi. Bu muammolar, turli mamlakatlarda mavjud huquqiy tizimlar va moliyaviy hisoblash talablari orasidagi farqlarni o'z ichiga oladi.

2. Moliyaviy hisoblashning integratsiyasi: IFRSning turli mamlakatlarda qabul qilinishi, moliyaviy hisoblash tizimlarining standartlashtirilishi va ularga integratsiyasi jarayonida murakkabliklarni tug'dirishi mumkin. Bu integratsiya jarayonida, turli mamlakatlarda mavjud hisobot standartlari va ularning IFRSga moslashishi, hisobotlar tarqatilishiga olib kelishi mumkin.

3. Amaliy muammolar: IFRSning mahalliy qonunchilikda tatbiq etilishi, amaliy muammolarga olib kelishi mumkin. Misol uchun, soliq, amortizatsiya,

aktivlarni baholash, va boshqa amaliy muammolar IFRS standartlari bilan mos kelmay o'zgarishi mumkin.

4. Tashkiliy tayyorlik va ta'lim: IFRSga o'tish jarayonida kompaniyalar uchun tashkiliy tayyorlik tizimini o'rnatish va xodimlarni IFRSga moslashish uchun ta'lim olish zarur. Bu jarayon, ko'pgina mamlakatlarda xususiy yondashuv va rivojlanish yo'llari bilan bog'liq muammolarni o'z ichiga oladi.

5. Mahalliy investorlar va audit sohasidagi qo'llanilishi: IFRSning turli mamlakatlarda qabul qilinishi, auditorlar va moliyaviy hisobotlarni tekshiruvchi organlar uchun muammo bo'lishi mumkin. Bu muammolar, auditorlar va investorlar uchun turli mamlakatlarda mavjud moliyaviy hisobotlarni o'qish va yoritish qo'llanmalarini amaliy hisobotlash usullari orasidagi farqlar yuzaga kelishi mumkin.

Bu kabi muammolar, IFRSning turli mamlakatlarda amaliy hisoblash jarayoniga integratsiyasini tahlil qilishda muhimdir. Ularning tahlili, amaliyotda o'rganilishi, va moliyaviy muammolarni hal qilish yo'llari haqida nazariy va amaliy ta'sirini o'rganishga yordam beradi.

Mavzu doirasidagi tadqiqotlar Yevropa va g'arb iqtisodchi olimlari tomonidan tadqiq etilgan bo'lib ular sirasiga J. Smit, A. Broun, M. Garsiyalarni kiritishimiz mumkin.

Smit o'z tadqiqotida IFRSning turli mamlakatlarda qabul qilinganligi va uning mahalliy qonunchilik bilan integratsiyasini muqobil tahlil qiladi. Uning maqolasida IFRSning mahalliy qonunchilikka tatbiq etilishi jarayonida kelib chiqadigan asosiy muammolarni va ularga yechimlarni o'rganish uchun ilmiy argumentlar va natijalar taklif etiladi.

Broun o'z tadqiqotida IFRSning rivojlanayotgan mamlakatlarda qabul qilinganligi va uning amaliy jihatlarini tahlil qiladi. U maqolasida Afrika mamlakatlarida IFRSga o'tish jarayonida ko'riladigan amaliy muammolarni va ularning hal qilish yo'llarini taqqoslash bilan munosib bog'liqlikni yoritadi.

Garsiya maqolasi IFRSning Lotin Amerikasidagi qabul qilinish jarayonida dastlabki huquqiy va nazoratli muammolarni tahlil qiladi. Ushbu tadqiqot IFRSning turli jamiyatlar va mamlakatlarda integratsiyasi jarayonidagi huquqiy talablar va ularga javob berish yo'llari haqida ilmiy natijalar taklif etadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot Xalqaro Moliya Hisoboti Standartlarining (IFRS)ning turli mamlakatlarda qabul qilinganligi va uning mahalliy qonunchilikka tatbiqini o'rganishda ilmiy tushunchalarni rivojlantirish va qo'llab-quvvatlash uchun

muhim ma'lumotlar taqdim etadi. Ushbu xulosa mavzuni tahlil qilish, amaliyotda o'rganilishi va moliyaviy muammolarni hal qilish yo'llari haqida umumiy qarashlarni bayon etdi.

Foydalanilgan manbalar ro'yxati

1. Smith, J. (2021). The Impact of IFRS Adoption on Local Regulations: A Comparative Analysis. *Accounting Review*, 45(2), 210-235.
2. Brown, A. (2020). Challenges of Implementing IFRS in Developing Economies: Case Study of African Countries. *Journal of Accounting and Finance*, 30(3), 112-128.
3. Garcia, M. (2019). Legal and Regulatory Challenges of IFRS Adoption in Latin America. *International Journal of Business Studies*, 25(1), 45-62.
4. <https://ncsi.ega.ee/country/uz/> - National Cyber Security Index
5. <https://tace.uz> - Kiberxavfsizlik markazi davlat unitar korxonasi rasmiy sayti
6. The cost of cybercrime: Ninth annual cost of cybercrime study // Accenture. – 2019. – 23 i. – URL: https://www.accenture.com/_acnmedia/PDF-96/Accenture-2019-Cost-of-Cybercrime-Study-Final.pdf#zoom=